

Nowe wnętrza otwarte. Analiza uwarunkowań i możliwości kreacyjnych w przestrzeni przy budynku Wydziału Architektury w Gliwicach z wykorzystaniem metody research by design

dr hab. inż. arch.
ANDRZEJ CIOSEK, PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0001-6489-2560

Budynek Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach autorstwa prof. Tadeusza Teodorowicza-Todorowskiego pochodzący z 1972 roku stał się swoistą ikoną polskiej architektury uczelni wyższych. Ten liniowy obiekt, o wystudiowanych proporcjach, zaprojektowany z ogromną dbałością o detale, o uporządkowanej strukturze konstrukcyjnej i architektonicznej przez wiele lat pozostawał niezmienny w swej formie i stanowił źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń projektantów. Realizowane w czasie jego funkcjonowania działania budowlane miały w większości charakter modernizacyjny, dostosowawczy i remontowy o raczej mało inwazyjnym charakterze. Wartość architektoniczna, a dla wielu osób także emocjonalna obiektu pozwalała mu trwać przez wiele lat w zasadzie w pierwotnej postaci. Jednak zmieniające się regulacje prawne, a przede wszystkim ewoluujący model edukacji akademickiej i form korzystania z zabudowy kampusu narzuciły konieczność wprowadzania modyfikacji do istniejącej struktury obiektu. Model funkcjonalno-przestrzenny uczelni oparty jest głównie na pierwotnych założeniach projektowych. W Europie uczelnie rozwijają się zazwyczaj przez dodawanie nowych obiektów i nowych funkcji do starszej tkanki. W ten sam sposób realizowana jest rozbudowa kampusu PŚ [1], w tym również budynku Wydziału Architektury. W 2021 roku dzięki staraniom Dziekana Wydziału Architektury dr. hab. inż. arch. Klaudiusza Frossa, prof. PŚ na dachu obiektu oddano do użytkowania wielofunkcyjny taras widokowy, co zapoczątkowało transformację budynku.

Celem artykułu jest prezentacja wyników badania projektowego wraz z omówieniem oraz analizą możliwości rozbudowy obiektu Wydziału Architektury i budowy zintegrowanego tarasu z pochylnią.

Przyjęte metody pracy badawczo-projektowej

Jedne z planów dotyczące dostosowania obiektu WA PŚ do aktualnie obowiązujących przepisów dotyczą budowy pochylni do ruchu pieszego i dla osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego. W przypadku realizacji tego etapu działań transformacyjnych podjęto decyzję o przeprowadzeniu badań o charakterze research by design (badanie przez projektowanie), zastosowanych w sposób twórczy podczas zajęć projektowych ze studentami. W praktyce okazało się to stawianiem pytań i formułowaniem odpowiedzi projektowych wspieranym przez odpowiednie strategie i metody badawcze. Współcześnie pojęcie badań projektowych w architekturze ma szerokie znaczenie, z różnorodnością podejść i nakładających się na siebie metod [2]. Design (projektowanie) coraz częściej uznawany jest za proces badawczy, który zapewnia odpowiednie ramy dla prowadzonych analiz [3], a research by design

W artykule omówione zostały wyniki i metodyka pracy w projekcie badawczym, który skupiał się wokół koncepcji rozbudowy obiektu Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej o nowe wnętrza otwarte. Przedmiotem projektu były wielowątkowe prace badawczo-projektowe.

(badanie przez projektowanie) odnosi się do „każdego rodzaju badania, w którym projekt jest istotnym składnikiem procesu badawczego” [4].

W koncepcjach projektowych przedstawionych w niniejszym artykule metoda research by design została zaproponowana jako podejście integracyjne edukacji, projektowania i badań. Zadanie zostało realizowane w grupach studenckich w ramach zajęć dydaktycznych z przedmiotu projektowanie architektoniczne dla kierunku architektura wnętrz (st. II, sem. III; rok akademicki 2021/2022). Studenci na podstawie zadanego tematu projektowego podjęli próbę kreacji nowego wnętrza otwartego stanowiącego połączenie funkcji tarasu letniego oraz pochylni przeznaczonych do ruchu pieszego i dla osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego przylegającego bezpośrednio do południowo-wschodniej elewacji budynku Wydziału Architektury. Celem zadania projektowego było dostosowanie obiektu do obowiązujących przepisów (budowa pochylni do ruchu pieszego i dla osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego) oraz wprowadzenie nowej funkcji wnętrza otwartego realizującego zadanie przestrzeni wykorzystywanej w okresie letnim zarówno przez studentów, jak i pracowników Wydziału Architektury. Założenia takie przyjęto na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów, w tym Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie warunków technicznych [5] oraz ustawy – Prawo budowlane [6], a także zasad i wytycznych projektowania uniwersalnego. Istotny materiał wyjściowy stanowiły również wnioski z przeprowadzonego w 2020 roku badania dotyczącego oceny jakości kampusu według siedmiu wybranych kryteriów mających największy wpływ na jakość użytkową terenów Uczelni [1] ze szczególnym uwzględnieniem punktu „Dzielnica akademicka jako przestrzeń integracji”. Badania oraz analizy przedprojektowe dotyczyły stanu istniejącego i uwarunkowań budynku WA, kwerendy archiwalnej, badań literaturowych oraz analizy analogicznych rozwiązań i realizacji, szczególnie na terenie Polski.

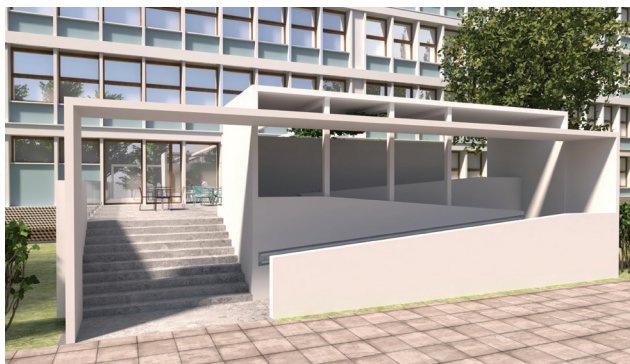
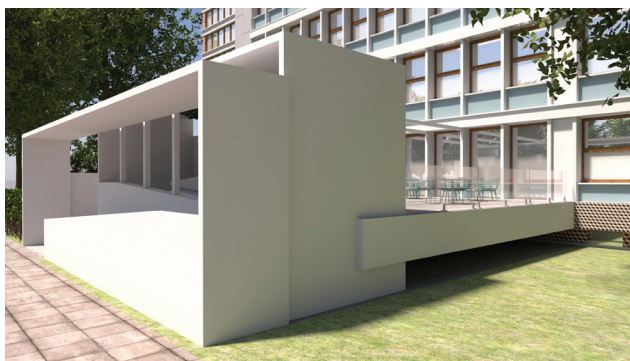
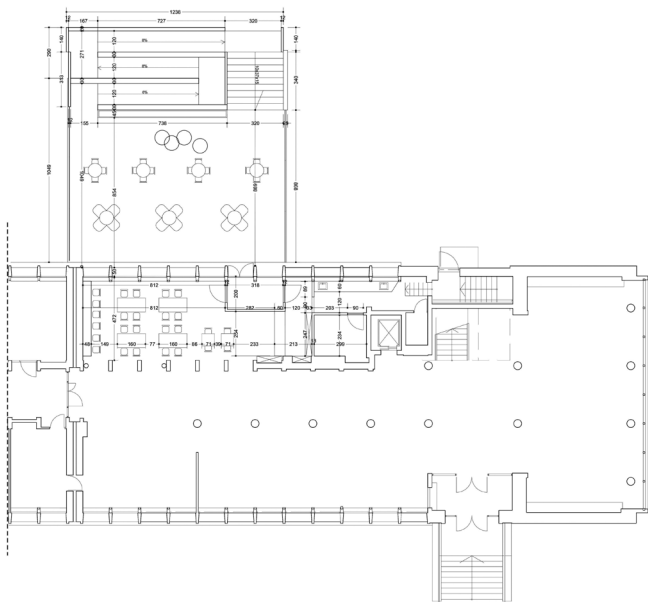
Kolejnym etapem prac w ramach podjętego tematu były badania przez projektowanie (research by design), których celem było określenie możliwości kreacyjnych, kierunku i sposobu rozbudowy, oraz stwierdzenie, czy działania polegające na budowie nowej otwartej przestrzeni wspólnej przy uwzględnieniu istniejących uwarunkowań i możliwości kreacyjnych są zasadne.

Wyniki

W wyniku wspólnych analiz terenu, obiektu oraz wyników badań w obszarze dzielnicy akademickiej sformułowano następujące założenia i wstępne wytyczne do projektowania:

Projekt nr 1

PROJEKT 1 ZINTEGROWANEGO TARASU PRZY BUDYNKU WYDZIAŁU ARCHITEKTURY POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

Projekt 1. Rzut założenia projektowego oraz wizualizacje: Paulina Dziedzic

Pierwsza koncepcja projektowa, zaproponowana przez stud. Paulinę Dziedzic, zakłada formę założenia zintegrowanego tarasu realizowaną przez dwie monolityczne ramy, w które zostały wpisane elementy komunikacji pionowej – schody oraz pochylnia dla ruchu pieszego i osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego. Ten prosty, ale jednocześnie bardzo konsekwentny projekt wzbogacony o nieprzerysowane detale, jak szklane barierki czy subtelnie zaproponowana zieleń, pozwolił na

uzyskanie struktury, która nie zamyka przestrzeni (pomimo zastosowania monolitycznych/pełnych ram), a jedynie ją określa, jednocześnie nawiązując do struktury i charakteru istniejącego budynku Wydziału Architektury. Przyjęte założenia urbanistyczne należy uznać za prawidłowe, podobnie jak zaproponowany kontekst funkcjonalny z istniejącym wnętrzem budynku. Projekt utrzymano w odpowiedniej skali i proporcjach – nie dominuje swoimi gabarytami i formą nad elewacją istniejącego obiektu.

- ustalono, że istnieje duża potrzeba stworzenia przestrzeni wspólnego przebywania i integracji na terenie kampusu uczelni i ich rozbudowy na terenach poszczególnych wydziałów, w tym Wydziału Architektury;
- ustalono, że istnieje potrzeba budowy pochylni zapewniającej większą przystępność dla osób z niepełnosprawnościami (w budynku WA zainstalowana jest już wewnętrzna platforma schodowa);
- określono, że nowo projektowany obiekt powinien być zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie elewacji budynku od strony południowo-wschodniej ze względu na nasłonecznienie, możliwości zainwestowania terenu oraz istniejącej funkcji wysokiego parteru budynku mieszczącej część gastronomiczną oraz pomieszczenia do pracy indywidualnej „Strefa studenta”, przeznaczone dla studentów wydziału;

- przyjęto, że bryła obiektu ma bezpośrednio korespondować z istniejącym budynkiem Wydziału Architektury zarówno pod względem struktury architektonicznej, jak i konstrukcji;
- założono, że forma obiektu nie może zdominować elewacji budynku, która powinna stanowić dla niej tło.

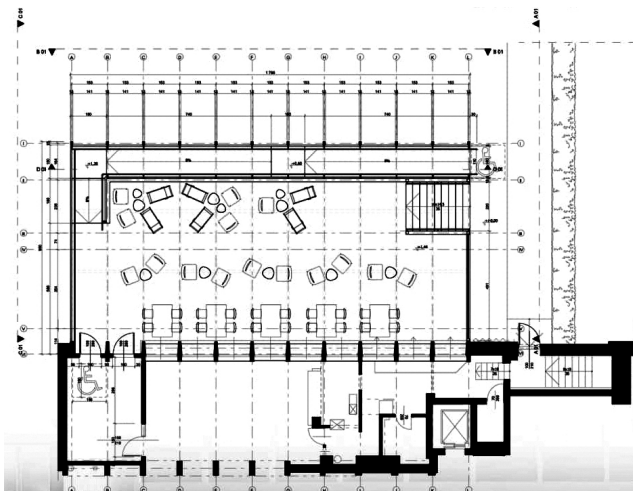
Na podstawie uzyskanych wytycznych studenci stworzyli szereg koncepcji projektowych. Prezentowane trzy wybrane projekty stanowią modelowe rozwiązania dla opracowywanego tematu nowej przestrzeni otwartej przy budynku WA PŚ. Prace zostały wybrane z większej grupy opracowań jako projekty o największym potencjale realizacyjnym i zgodności z przyjętymi założeniami.

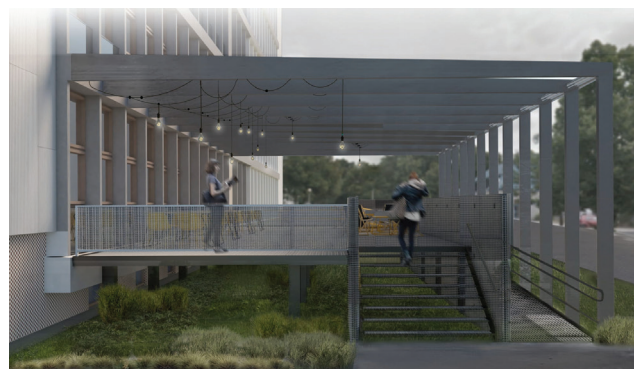
Projekt nr 2

PROJEKT 2 ZINTEGROWANEGO TARASU PRZY BUDYNKU
 WYDZIAŁU ARCHITEKTURY POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

Projekt 2. Rzut założenia projektowego oraz wizualizacje: Ksenia Makała

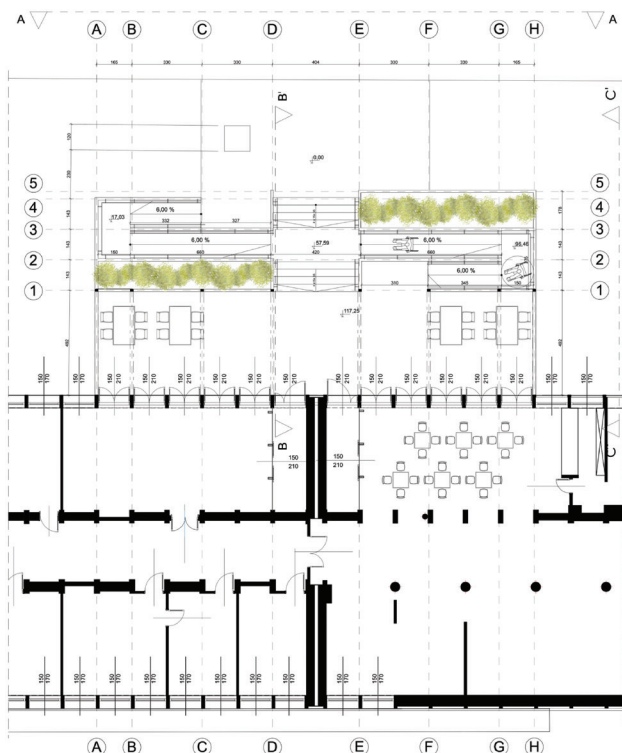
Zastosowany w pracy projektowej stud. Kseni Makały rytm lekkich, drewnianych ram, który nawiązuje bezpośrednio do podstawowego układu i podziału pionowego elewacji budynku pozwolił na wyodrębnienie nowej przestrzeni otwartej tarasu. Zarówno główna konstrukcja obiektu, jak i zastosowana obudowa bazująca na modułowych pomostowych kratkach WEMA nie ograniczają odbioru i postrzegania

elewacji budynku. Zaproponowana kolorystyka i detale, które między innymi stanowią: oświetlenie przestrzeni tarasowej oraz liniowy układ pochwytych pochylni, wzbogacają treść całego założenia. W projekcie uwzględniono również zieleni oraz inne, niewymienione uwarunkowania terenowe.

Projekt nr 3

PROJEKT 3 ZINTEGROWANEGO TARASU PRZY BUDYNKU
 WYDZIAŁU ARCHITEKTURY POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

Projekt 3 . Rzut założenia projektowego oraz wizualizacje:
Katarzyna Zaremba

Wnioski

Koncepcje zrealizowane w ramach badania projektowego, w tym także omówione trzy wybrane przykłady projektowe nowych wnętrz otwartych zintegrowanego tarasu zlokalizowanego w bezpośrednim sąsiedztwie budynku Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach, pozwalają stwierdzić, że przyjęte założenia i wytyczne stwarzają możliwość wykonania tego zadania. Podczas prac projektowych zwrócono szczególną uwagę na zagadnienia: dostępności obiektu i projektowania uniwersalnego; rozwoju usług w kampusie i Wydziale Architektury; rozszerzenia sieci miejsc do pogłębiania kontaktów społecznych i organizacji nauki; bezpieczeństwa w kampusie; a także aspekty związane z charakterystyką i tożsamością miejsca, w tym względy plastyczne i estetyczne. Zaprezentowane prace projektowe pozwalają na wskazanie możliwości rozbudowy i określenie jej potencjalnych kierunków. Poza samą lokalizacją nowych przestrzeni otwartych zwrócono uwagę na możliwą formę oraz konstrukcję projektowanych struktur, która najlepsze efekty wizualne uzyskuje jako lekka i ażurowa, wchodząca w dialog z istniejącą elewacją budynku. Jej rytm oparty w odbiorze na sekwencji brył i pustek [7] wydaje się najlepiej korespondować z analogicznymi zestawieniami. Wartością niejako dodaną do podjętego zadania jest jego całościowy charakter, który integruje wymogi formalnoprawne z oczekiwaniami użytkowników, łączy nową formę obiektu z proponowanymi formami spędzania czasu i rozwijania doświadczeń akademickich oraz wiąże podstawową funkcję obiektu – funkcję nauki, z towarzyszącą jej funkcją rekreacyjną. Wspomniane całościowe rozwiązania oparte zostały o nową, czytelną organizację komunikacji przestrzennej przeznaczonej przede wszystkim dla osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego oraz komunikację wizualną w rodzaju *wayfinding* [8] dla wszystkich użytkowników. Rekomendacje projektowe sformułowane na podstawie przeprowadzonych badań mogą też w znaczący sposób stanowić wsparcie dla planowanego przedsięwzięcia inwestycyjnego [9], również jako pomoc w pozyskaniu finansowania dla inwestycji o charakterze nowatorskich rozwiązań architektonicznych integrujących społeczność akademicką.

Bibliografia

- [1] Winnicka-Jasłowska D., Architektura uczelni wyższych. Wybrane kryteria jakościowe przestrzeni współczesnego kampusu w badaniach i projektach studentów Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej, „Prace Geograficzne” 2020, zeszyt 162, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- [2] Megahed Y., On Research by Design, „Architectural Research Quarterly” 2017, 21(4):338, Published by Cambridge University Press (CUP).
- [3] Sileyew K.J., Research Design and Methodology, [w:] Cyberspace, 2019.
- [4] Devish O., Hannes E., Trinh T., Leus M., Berben J., Th Hi n D., Research-by-design framework for integrating education and research in an intercultural parallel design studio, „Frontiers of Architectural Research” 2019, Volume 8, Issue 3.
- [5] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Technologii z dnia 31 stycznia 2022 r. zmieniające Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. 2002 nr 75 poz. 690).
- [6] Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351 z dnia 2 grudnia 2021) – art. 7 ust. 2 pkt 1.

W pracy autorstwa stud. Katarzyny Zaremby przestrzeń otwarta zintegrowanego tarasu określona została poprzez monolityczną konstrukcję pochylni oraz rytmiczny układ ram stalowych pozostających w relacji do podziałów pionowych elewacji budynku. Propozycja ta uwzględnia również zastosowanie na ramach w płaszczyźnie poziomej elementów zacieniających powierzchnię tarasową. Zaproponowana koncepcja projektowa w dość wymowny sposób akcentuje nowe wejście do budynku, co potęguje jeszcze prostopadłościenny monolityczny pylon z logo Politechniki Śląskiej. Zastosowana kolorystyka (dominujący kolor bieli) oraz szaro-zielone trawy wkomponowane w układ przebiegu pochylni nadają temu dość zdecydowanemu założeniu lekkości. Ze względu na zdecydowanie mocniej uwydatnioną strefę wejściową w projekcie tym nastąpiło przeniesienie akcentu wobec wcześniej przyjętych założeń przedprojektowych.

[7] Rasmussen S.E., Odczuwanie architektury, Wydawnictwo Murator, Warszawa 1999.

[8] Gibson D., The wayfinding handbook. Information design for public Spaces, Princeton Architectural Press, New York 2009.

[9] Bąba-Ciosek N., Kucharczyk-Brus B., Research by design jako metoda badawcza wspierająca planowane działania inwestycyjne na przykładzie adaptacji magazynu materiałów wybuchowych w kamieniołomie Sadowa Góra na przestrzeń wystawienniczą, „Builder” 8 (301), DOI 10.5604/01.3001.0015.9199

DOI: 10.5604/01.3001.0016.0924

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Ciosek Andrzej, 2022, Nowe wnętrza otwarte. Analiza uwarunkowań i możliwości kreatywnych w przestrzeni przy budynku Wydziału Architektury w Gliwicach z wykorzystaniem metody research by design, „Builder” 01 (306). DOI: 10.5604/01.3001.0016.0924

Streszczenie: W artykule omówione zostały wyniki i metodyka pracy w projekcie badawczym, który skupiał się wokół koncepcji rozbudowy budynku Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej o nowe przestrzenie otwarte. Przedmiotem projektu były wielowątkowe prace badawczo-projektowe w zakresie wskazania możliwości rozbudowy obiektu i budowy zintegrowanego tarasu z pochylnią przeznaczoną dla osób z niepełnosprawnościami, poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego, oraz określenie potencjalnych kierunków architektonicznych i plastycznych planowanej inwestycji. W wyniku przeprowadzonych badań opartych na metodzie research by design (badanie przez projektowanie) określono wytyczne realizacyjne oraz rekomendacje projektowe. W artykule zaprezentowano również trzy modelowe rozwiązania projektowe.

Słowa kluczowe: badanie przez projektowanie, projektowanie uniwersalne, rozbudowa, taras, pochylnia, integracja

Abstract: NEW OPEN-CONCEPT SPACES. ANALYSIS OF THE CONDITIONS AND CREATIVE POSSIBILITIES OF THE SPACE AT THE BUILDING OF THE FACULTY OF ARCHITECTURE IN GLIWICE USING THE RESEARCH BY DESIGN METHOD. The article discusses the results and methodology of work in the research project, which was focused on the concept of extending the building of the Faculty of Architecture of the Silesian University of Technology with new open-concept spaces. The aim of the project was multi-threaded research and design works in the field of indicating the possibilities of building extension and constructing an integrated terrace containing a ramp intended for people with disabilities, moving in a wheelchair as well as determining the potential architectural and artistic directions of the planned extension. As a result of the conducted research based on the research by design method the implementation guidelines and design recommendations were defined. The article also presents three model design solutions.

Keywords: research by design, universal design, extension, terrace, ramp, integration